

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van Woning Van Schuylenbergh in Aalst

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Aalst, 2de afdeling, sectie C

Objectnummer: 4.01/41002/340.1

-

Dossiernummer: 4.001/41002/110.1

Omschrijving:

Woning Van Schuylenbergh, Vilainstraat 13

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)

Getekend op: 2021-05-20 21:15:16 +02:00

Reden: lk keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 13 oktober 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Het agentschap voor Natuur en Bos liet op 13 oktober 2020 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omwille van volgende motivatie: *"Deze woning is gelegen in woongebied en het perceel valt niet onder toepassing van het bosdecreet, zodat het Agentschap voor Natuur en Bos hierover geef (sic: geen) advies moet verlenen."* Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek liet op 13 oktober 2020 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omwille van volgende motivatie: *"In dit dossier zien wij geen natuurwaarden waarover wij advies kunnen geven."* Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

De Vlaams Milieumaatschappij liet op 14 oktober 2020 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omwille van volgende motivatie: *"VMM heeft hier geen opmerkingen op, gezien het niet in een van onze valleigebieden ligt."* Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij liet op 15 oktober 2020 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omwille van volgende motivatie: *"De OVAM zal geen advies geven voor deze aanvraag. Het perceel is niet opgenomen in een bodemdossier of in het grondeninformatieregister. In het dossier zelf is ook geen sprake van bodemverontreiniging (of grondverzet). Er worden ook geen afvalverwerkende activiteiten aangevraagd."* Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

De Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen liet op 23 oktober 2020 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omwille van volgende motivatie: *"De VMSW heeft betreffende bovenvermelde woning geen advies. Het betreft hier geen sociale woning."* Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 13 oktober 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Het agentschap Wegen en Verkeer liet op 16 oktober 2020 weten niet bevoegd te zijn om over de bescherming van het onroerend goed te adviseren omwille van volgende motivatie: *"het gebouw is niet gelegen in de onmiddellijke omgeving van een gewestweg. Wij kunnen bijgevolg geen relevant advies verlenen."* Aangezien er geen advies werd uitgebracht is het advies gunstig in uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 13 oktober 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Aalst

Het advies werd gevraagd op 13 oktober 2020.

Gemeente Aalst

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 26 oktober 2020 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 13 oktober 2020.

De VCOE bracht op 10 december 2020 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

"De commissie merkt op dat voorliggend beschermingsvoorstel tot stand kwam op ad hoc basis. Niettemin gaat het goed gedocumenteerde inhoudelijk dossier uitgebreid in op het ruimere oeuvre van zowel De Bruyne als Hutsebaut. Bovendien wordt de voorgestelde bescherming gekaderd in het beschermde geheel aan postmodernistische woningen en typologisch verwante naoorlogse rijwoningen. Dit is positief. Het toont de relevantie van het te beschermen pand duidelijk aan."

"Tegelijk merkt de commissie op dat het inhoudelijk dossier gewag maakt van ruim 160 interieurs en gebouwen gerealiseerd door De Bruyne. Hieronder bevinden zich winkelinterieurs en praktijkruimten, maar ook woningen zoals de (niet-beschermde) woning Heirman in Gooik-

Huizingen waarvoor eveneens werd samengewerkt met Hutsebaut. Het is de commissie evenwel onduidelijk in hoeverre al deze andere realisaties uitgaan van een wisselwerking tussen architectuur en meubilair/interieur, alsook hoe ze zich verhouden tot het woonconcept van de woning Van Schuylenbergh. De commissie vraagt verder te duiden in welke mate ook andere realisaties van De Bruyne architectuur en interieur combineren. De commissie vraagt tevens het aandeel woningen in diens oeuvre te specificeren."

Antwoord: In de oevrecatalogus van 2012 worden enerzijds De Bruynes ontwerpen voor losse meubels en objecten opgelijst, en anderzijds de meubels, interieurs en gebouwen die hij in opdracht ontwierp (voor een gedetailleerd overzicht zie: KIECKENS C. & STORGAARD E. (ed.) 2012: *Pieter De Bruyne 1931-1987*, Brussel, 238-243). Die tweede lijst omvat 160 items waarvan ongeveer twee derden of ruim 100 items betrekking hebben op privéwoningen. Het merendeel van deze opdrachten is echter beperkt tot de inrichting van één kamer of een deel ervan, zoals een schouwwand of een boekenkast. Het aantal woningen dat volledig door De Bruyne werd ingericht is klein. De Woning Van Schuylenbergh is uniek binnen zijn oeuvre omdat Pieter De Bruyne hier voor het eerst (en laatst) de kans kreeg om zijn visie op meubilair en architectuur (zowel interieur als exterieur) samen te brengen in een nieuwbouwwoning. Dit oordeel is gebaseerd op het onderzoek van Eva Storgaard, zoals ook aangeduid in het inhoudelijk dossier.

"Daarnaast merkt de commissie op dat de realisaties van De Bruyne op heden beperkt bescherming genieten. Enkel zijn eigen woning in Aalst is als monument beschermd. De apotheek Lambrecht werd na voorlopige bescherming als monument niet definitief beschermd. De commissie vraagt zich dan ook af of naar aanleiding van voorliggend ad hoc-dossier nog andere ontwerpen van De Bruyne op hun beschermenswaardigheid zullen worden onderzocht en desgevallend voor bescherming voorgedragen."

Antwoord: Het oeuvre van Pieter De Bruyne vormt inderdaad een aantoonbaar en gewichtig hiaat in het beschermde bestand van Vlaanderen, net zoals heel wat andere oeuvres van ontwerpers uit de tweede helft van de twintigste eeuw zoals dat van Achiël Hutsebaut, medeontwerper van de Woning Van Schuylenbergh. Er zijn voorlopig geen initiatieven om die oeuvres systematisch te onderzoeken in functie van bescherming.

"Wat de gekozen afbakening betreft stelt de commissie vast dat deze het volledige perceel van de woning omvat (C934/W2), dit in functie van erfgoedelementen in de buitenaanleg zoals het terras, de vijver en de pergola. De zuidelijke tuinzone op het naastgelegen perceel (C939/N) wordt daarentegen niet door de voorgestelde bescherming gevat. De commissie heeft bedenkingen bij deze selectieve afbakening. Hoewel een latere uitbreiding, zorgt de zuidzone momenteel voor (visuele) ondersteuning van de pergola, de relatie tussen woning en buitenaanleg, en de markante gevelopbouw met hoge blinde oostgevel. De commissie vraagt te overwegen om alsnog de volledige tuin bij de woning op te nemen in de afbakening. Aanvullend vraagt de commissie om de tuin ook beter in beeld te brengen in de fotoregistratie."

Antwoord: De afbakening is gebaseerd op het standaard principe om het volledige historische kadastrale perceel af te bakenen, en op overleg met de zakelijkrechthouder. Bovendien bevat het naastgelegen perceel (C939/N) geen erfgoedelementen of erfgoedkenmerken die een opname in de afbakening kunnen motiveren. Dit perceel langs de Peter Benoitstraat komt ook niet in aanmerking voor bebouwing (BPA Valerius De Saedeleerstraat).

Wat betreft de fotoregistratie van de tuin wordt opgemerkt dat de erfgoedelementen (pergola, zijmuur, terras, plantvakken en vijver) zijn opgenomen in de fotoregistratie (foto 7-10). Ter verduidelijking wordt in het onderschrift van foto 8 wel een vermelding van het terras toegevoegd. Omdat de tuin verder geen erfgoedelementen bevat, werd een totaalbeeld van de tuin niet opgenomen in de fotoregistratie bij het ministerieel besluit maar wel in de fotobijlage bij het inhoudelijk dossier (5.2.). In combinatie met

foto 8 uit de fotoregistratie bij het ministerieel besluit geeft dit een afdoend beeld van de tuin.

“De commissie merkt tevens op dat de woning werd geconcipieerd rond een verzameling los meubilair naar ontwerp van De Bruyne, die de architectuur aldus mee bepaalt en versterkt. Dit aspect wordt goed gevat door het beschermingsvoorstel. In dat verband erkent de commissie het belang om bepaalde meubels van De Bruyne als cultuurgoederen mee op te nemen in de bescherming. Niettemin heeft de commissie hierbij volgende bemerkingen:

a) *De commissie vraagt de cultuurgoederen te beperken tot enkel die meubels die het woningontwerp aantoonbaar mee bepaalden of specifiek voor de woning werden ontworpen. Volgens de getuigenis van De Bruyne zelf betrof het hier zes à zeven bestaande objecten, aan te vullen met enkele meubels die hij tijdens of na de bouw specifiek ontwierp voor de woning. De 17 voorgestelde cultuurgoederen omvatten evenwel alle aanwezige (non-conformistische) meubels van De Bruyne die de opdrachtgevers verzameld hadden vóór de bouw van de woning, alsook latere aankopen. De bijgevoegde lijst ('bijlage 3') maakt hierin geen onderscheid. Dit integraal mee beschermen van meubels zonder onlosmakelijke band met het woningontwerp perkt volgens de commissie de mogelijkheid van toekomstige wijzigingen en toevoegingen in het losse meubilair sterk in. De commissie acht aldus een strengere selectie van cultuurgoederen nodig.”*

b)

Antwoord: De 17 als cultuurgoed weerhouden meubels en interieurelementen zijn van fundamenteel belang voor de erfgoedwaarde van de woning, zoals gemotiveerd in het ministerieel besluit en inhoudelijk dossier. Bovendien werd al een selectie doorgevoerd van de meubels voor aanduiding als cultuurgoed, op basis van inhoudelijke overwegingen (zie 1.3.4. van het inhoudelijk dossier) en in nauw overleg met de zakelijkrechthouder.

“b) De commissie vindt het positief dat de bijgevoegde lijst elk cultuurgoed afzonderlijk beschrijft. De huidige of oorspronkelijke plaatsing wordt evenwel nergens vermeld. Het is de commissie daarom onduidelijk in welke mate de met de woning verbonden meubels nog op hun oorspronkelijke plaats staan. Nochtans is deze informatie noodzakelijk gezien de beheersdoelstelling (art. 3, 5°a) om cultuurgoederen zoveel mogelijk op hun oorspronkelijke plaats te zetten. De commissie vraagt – voor zover gekend – de oorspronkelijke plaats van de cultuurgoederen te duiden in de te weerhouden lijst.”

Antwoord: In het inhoudelijk dossier (1.3.4.) wordt al het volgende over de cultuurgoederen vermeld: *“Enkele van deze objecten hebben een vaste plaats in de woning (met name nummers 2, 5, 6, 9, 10, 12, 16 en 17).”* Deze informatie wordt toegevoegd in bijlage 3 van het ministerieel besluit (Lijst van cultuurgoederen). Ook de oorspronkelijke plaats van de overige cultuurgoederen wordt in deze bijlage toegevoegd, voor zover gekend en in zoverre die oorspronkelijke plaats bijdraagt tot de erfgoedwaarde. Cultuurgoed 3 en 4 bevonden zich bijvoorbeeld de eerste jaren na de oplevering van de woning in de ouderslaapkamer maar dit was in afwachting van een definitieve afwerking van de ouderslaapkamer en draagt dus niet bij tot de erfgoedwaarde. In het ministerieel besluit wordt de beheersdoelstelling 5°a (artikel 3) expliciet beperkt tot die cultuurgoederen waarvan de oorspronkelijke plaats gekend is en bijdraagt tot de erfgoedwaarde.

“Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de architecturale en artistieke erfgoedwaarden die de bescherming als monument verantwoorden, en beschrijft uitgebreid de aanwezige erfgoedelementen en -kenmerken. De commissie erkent deze erfgoedwaarden en vindt het positief dat de motivering van de architecturale waarde expliciet aanknoopt bij de selectiecriteria, met name de ensemblewaarde, zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit en contextwaarde. Ondanks het ad hoc-karakter van de bescherming biedt dit inzicht in het belang van voorliggend architecturaal totaalconcept.”

"Artikel 3 van het ministerieel besluit bevat de beheersdoelstellingen voor het te beschermen monument. De commissie onderschrijft de nadruk op een conserverend en vakkundig onderhoud, maar vraagt te onderzoeken of bepaalde karakteristieke elementen van het exterieur of interieur om specifieke beheers-, herstel- of restauratiemaatregelen vragen. Mogelijk dient de beheersvisie op dit vlak verfijnd te worden. De commissie wijst bijvoorbeeld op de verschenen kleur van het blauw gelaagd glas in het atelier. Wat de blauwe garagepoort betreft vraagt de commissie zich af of deze tot het initiële ontwerp behoort, dan wel vervangen kan worden door een vlak exemplaar – zoals gesuggereerd op de originele bouwplannen."

Antwoord: Voor een verfijning van de beheersvisie is het beschermingsbesluit niet het gepaste instrument. Hiervoor kan eventueel wel een onroerenderfgoedbeheersplan opgemaakt worden.

"Met betrekking tot de buitenaanleg zet beheersdoelstelling 2 in op het 'wenselijke' behoud van de visuele link tussen de aanwezige erfgoedelementen onderling en met de woning. De commissie vraagt deze doelstelling dwingender te formuleren. Uit het inhoudelijk dossier blijkt dat de tuin sinds 1986 reeds meerdere aanpassingen onderging. Zo werd bijvoorbeeld het gras vervangen door kiezelsteentjes. De commissie suggereert daarom in beheersdoelstelling 2 tevens op te nemen dat gestreefd kan worden naar een meer oorspronkelijke buitenaanleg."

Antwoord: Het behoud van de visuele link tussen de erfgoedelementen van de tuin, onderling en in relatie tot de woning, is inderdaad meer dan wenselijk. Deze beheersdoelstelling wordt meer dwingend geherformuleerd.

Er zijn geen aanwijzingen dat de oorspronkelijke buitenaanleg, met uitzondering van de nog aanwezige erfgoedelementen, bijdroeg tot de erfgoedwaarde. Een terugkeer naar die oorspronkelijke buitenaanleg wordt dan ook niet toegevoegd als beheersdoelstelling.

"Tot slot wijst de commissie op beheersdoelstelling 5^b waarin wordt gevraagd voldoende ruimte te voorzien rond de als cultuuroederen beschermde meubels, aangezien dit zou aansluiten bij de toenmalige visie van Pieter De Bruyne. In lijn met paragraaf 3(a) van dit advies, wijst de commissie erop dat dit enkel van toepassing kan zijn op die meubels die De Bruyne betrok in het woningontwerp of voor de woning ontwierp."

Antwoord: Deze beheersdoelstelling is niet-dwingend geformuleerd ("wenselijk") en hoeft dus niet expliciet beperkt te worden tot de als cultuuroed aangeduide meubels.

"De commissie ondersteunt artikel 4 van het ministerieel besluit dat de voorschriften formuleert voor de instandhouding en het onderhoud van het te beschermen monument."

"Artikel 5 van het ministerieel besluit geeft het overzicht van de toelatingsplichtige handelingen voor het te beschermen monument. De commissie stelt vast dat toelatingsplicht 6^d uitgaat van concrete oppervlaktecriteria voor de toelatingsplichtige aanleg, wijziging of uitbreiding van verharding. De hierop voorziene uitzondering voor verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw is evenwel voor interpretatie vatbaar. Uit de formulering kan de commissie niet opmaken of in dit laatste geval een toelating al dan niet vereist is. Gezien de (beperkte) omvang van de beschermingsperimeter en de waardevolle buitenaanleg suggereert de commissie elke aanleg, wijziging of uitbreiding van verharding toelatingsplichtig te maken."

Antwoord: Dit advies wordt gevolgd. De aangehaalde uitzonderingen worden weggelaten.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier maar wel op het ministerieel besluit.

Het ministerieel besluit werd als volgt aangepast:

- In bijlage 2 (Fotoregistratie) werd bij het onderschrift van foto 8 een vermelding van het terras toegevoegd.
- In bijlage 3 (Lijst van cultuurgoederen) werd toegevoegd: *"De cultuurgoederen 2, 5, 6, 9, 10, 12, 16 en 17 bevinden zich nog op de oorspronkelijke plaats in de woning. Cultuurgoed 7 bevond zich oorspronkelijk in de hal op de eerste verdieping, naast de deur van de badkamer. Cultuurgoed 8 bevond zich oorspronkelijk in de woonkamer op de begane grond, in de ronde nis. Cultuurgoed 11 bevond zich oorspronkelijk in de woonkamer op de begane grond, tussen de eettafel en de ronde nis. Cultuurgoed 15 bevond zich oorspronkelijk in de woonkamer op de begane grond, in het salon."*
- Art. 3, 2° werd geherformuleerd tot: *"met betrekking tot het perceel beoogt de bescherming het behoud van de erfgoedelementen zoals het terras, de zijmuur, de vijver, de betonnen plantenbakken en de pergola, en van de visuele link tussen deze elementen onderling en met de woning;"*
- Art. 3, 5° werd als volgt geherformuleerd: *"wat betreft de door Pieter De Bruyne ontworpen meubels is het wenselijk om:
a) de cultuurgoederen 7, 8, 11 en 15 op hun oorspronkelijke plaats te zetten;"*
- In art. 5, 6°, d) werd *"met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen de straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw"* geschrapt.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouders

De opmerkingen werden gevraagd op 13 oktober 2020.

De zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen over deze bescherming.

Conclusie: de opmerkingen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier maar wel op het ministerieel besluit. Het ministerieel besluit werd aangepast zoals omschreven in de conclusie van 1.3.

2. Adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming

2.1. Openbaar onderzoek en hoorrecht

Gemeente Aalst organiseerde het openbaar onderzoek van 10 februari 2021 tot en met 11 maart 2021. Het proces-verbaal maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werden geen bezwaren ingediend. Geen enkele zakelijkrechthouder beriep zich op het hoorrecht of vroeg gehoord te worden door het agentschap.

2.2. Aanvullingen

Als antwoord op de vraag van de VCOE naar de oorspronkelijkheid van de garagepoort (zie pagina 6 van dit document), gaven de zakelijkrechthouders aan dat de huidige blauwe garagepoort oorspronkelijk is (mail van 22 januari 2021).

Conclusie: de aanvulling heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier of het ministerieel besluit.

2.3. Conclusie

Aangezien er geen adviezen of bezwaren werden uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming, werden het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit aangepast na de voorlopige bescherming.